Kürtler Hakkında Mitolojik Teoriler -Generallerden Akademisyenlere Aynı Yanılgı-

Mustafa Aksoy *

1927 yılında İngilizce hazırlanan İslam Ansiklopedisi'nin "Kürtler" maddesini yazan Wladimir Minorsky, dilden hareketle etimolojiyi kullanarak "Kürt" kelimesinin kaynağını bulmaya ve bir "Kürt" milleti inşa etmeye çalışır. Bu görüşünü ispat etmek için de M.Ö 401-400 yıllarında Ksenophon'un Anabasis (Onbinlerin Dönüşü) adıyla yazdığı eserde kullandığı Kardukh kelimesinden hareket eder. Ksenophon'un, bu konuda tutsaklardan aldığı şu bilgileri nakleder:

> "... Lydia ve İonia'ya ulaşıldığını ve kuzeyde dağlar aşılınca Kardukh'lar ülkesine varıldığını bildirdiler. Bu halkların dağlarda oturduklarını, çok savaşçı olduklarını ve Krala bağımlı bulunmadıklarını söylüyorlardı... Bununla birlikte Kardukh'lar, ovayı yöneten satrapla* barış halindeymişler...".[1]

Minorsky'nin hareket noktasını teşkil eden bu görüş ciddi dil bilimciler tarafından doğrulanmamıştır. Hatta kendisi de 1938'de katıldığı XX. Oryantalistler Kongresine sunduğu bildiride:

> "Prensipte milletlerin menşe'lerini etimoloji ile ispat etmek tehlikelidir. Bunun için tarihî ve coğrafî elemanlara dayanmak gerekir"[2] demiştir.

İlk ortaya atıldığında çok kullanılan bu kavram sonradan eleştirilerek rafa kaldırılmıştır. Rus doğu bilimci ve konsolosu olan Nikitin "karduk" teorisi hakkında şunları yazar:

> "...Kardoukhoi'ler (Karduklar), Kürtlerin kesin olarak ataları olduğu genellikle kabul edilmişti. Onlar gibi dağlı, aynı ülkede oturur, gözü pek olduklarına göre, varsayımı kesinleştirmek için daha ne gerekliydi? Oysa araştırmaların bugünkü durumunda, artık bu konuda aynı kesinlik kalmamış görünmektedir. Bir kere, bu alanda büyük bir otorite olan Th. Nöldeke

* **Dr. Aksoy,** Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesidir.

* **Satrap:** Perslerde vali, yönetici unvanı.

1- Ksenophon, *Anabasis- Onbinlerin Dönüşü,* Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1974, s. 111.

2- Abdulhalûk M. Çay, *Her Yönüyle Kürt Dosyası,* İstanbul, 1993, s. 33.

gibi, M. Hartmann, Weissbach gibi doğubilimciler, dilbilimsel nedenlerle Kürt ve Kardu biçimlerinin eşanlamlı sayılamayacağını kanıtlamışlardır". [3]

Nikitin, en azından Minorsky kadar uzman olduğu ve eseri "Kürtçü" bir yayınevi tarafından yayınlandığı halde, onun yukarıdaki görüşleri yok sayılmıştır. Çünkü bazıları bilimsel araştırma yapmaktan ziyade, hoşlarına giden görüşleri ifade etmeyi bilim saymaktadırlar.

Bilimsel düşünce ve bilimsel etikten uzak, politik-ideolojik tercihlerini bilimsel görüşler olarak ifade eden 'militan' kalemler, Minorsky'nin yukarıda zikrettiğimiz iki yazısını dahi analiz edememişlerdir. 'Militan' mantığı ile hareket ettikleri için de sosyal sorunları anlamaktan önce çözmeye çalışmışlar ve çalışmaktadırlar. Oysa bu süreç tersinden işlemelidir. Yani önce anlamak, sonra çözüm yollarını belirlemek gerekir.

Özellikle yönetim kadrosundaki insanların sorgulamadan başkalarının ağzı ile konuşmaları sosyal sorunların anlaşılmasını daha da zorlaştıracağı gibi, çözüm yollarının da olması gereken yerde değil de farklı zeminlerde tartışılmasına yol açmaktadır. Bu konuda sadece Fikret Bila'nın Komutanlar Cephesi adlı eserinden bazı örnekler vererek konunun nasıl başka zeminlere çekildiğini göstermeye çalışacağım.

Fikret Bila'nın söz konusu kitabındaki bilgilerin bazıları Milliyet gazetesinde yayımlandı. Bila, Giriş bölümünde şöyle der:

"Tarih 16 Eylül 1998'di. Kara Kuvvetleri Komutanı Org. Atilla Ateş, Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde Şam'ı uyaran o ünlü konuşmasını yapmıştı. Şam ya Öcalan'ı verecek ya da Türkiye'yle savaşmayı göze alacaktı... Ateş Paşa'ya eşlik eden 2. Ordu Komutanı Org. Aytaç Yalman, Komutanı Ankara'ya uğurladıktan sonra hemen işe koyuldu. 2. Ordu, Suriye sınırına dayandı. Aytaç Paşa'ya sordum: Aytaç Paşa, sorunun üç dönemi olduğunu belirterek şu analizi yaptı:

"PKK boyutuna girmeden önce olayı üç döneme ayırmak mümkün:

1-Sosyal sorun dönemi

2-Askerî dönem,

3-Siyasallaşma dönemi.

"Sorunun sosyal boyutu eskidir. Aslında Türkiye'nin sorunu henüz sosyal boyuttayken görmesi ve doğru okuması gerekirdi. Bu yapılabilseydi sorun belki sosyal aşamadayken çözülebilirdi. Ancak, maalesef bunun yapılamadığını görüyoruz. Henüz terör boyutuna gelmeden sosyal aşamada sorun çözülebilseydi çok daha iyi olurdu.

Sorunun sosyal boyutu nedir?

"Bu açıdan baktığımızda, o aşamada sorunun 'kendini ifade' olarak tarif edildiğini görüyoruz. Dilini konuşmak, şarkısını, türküsünü dinlemek istiyor, kültürünü yaşamak istiyor.

Oysa bizler o dönemde, 'Kürt yoktur' diye eğitilmişiz. Kürtleri, Türklerin kolu olarak görüyoruz. Ortalıkta işte dağlarda gezerken, karda yürürken kart-kurt sesleri çıktığı için Kürt denilmiştir, gibi tarifler dolaşıyor. O dönemde sosyal istekleri bile biz 'yıkıcı faaliyetler' kapsamında görüyoruz... Cumhuriyet dönemindeki isyanlardan sonra 1938'den 1970'e kadar terör yok. Sosyal sorun dönemi dediğim, bu dönemdir". [4]

Yalman Paşa'nın bu görüşleri sonradan basında diğer komutanların ne dedikleri dikkate alınmadan, komutanların itirafları olarak yorumlandı. Meselâ, söz konusu söyleşiyi yapan Bila'nın Yalman Paşa'nın cevapları hakkındaki görüşleri şöyledir:

"Aytaç Yalman Paşa'nın çok değerli bulduğum analizinin, bir 'itiraf' veya 'kişisel vicdan muhasebesi' biçiminde ele alınması ve öyle sunulması gayretidir.

"Aytaç Paşa, isabetli bir analizle, PKK teröründen önceki dönemde, sorunun he-

3- Bazil Nikitin, *Kürtler, Sosyolojik ve Tarihi İnceleme*, Denge Yayınları, İstanbul, 1994, s. 23–24.

4- Fikret Bila, *Milliyet* gazetesi, 3.11.2007.

nüz sosyal boyuttayken görülemediğini belirtmiş ve 1970'li, 1980'li yıllarda izlenen resmî politikayı irdeleyerek eleştirmişti. Aytaç Paşa'nın o yıllarda genç bir subay olarak karar verici konumda olmadığını belirtmeye bile gerek yok. Esasen, Aytaç Paşa'nın bu eleştirel yaklaşımı, 70'li ve 80'li yılların resmî devlet politikasına ilişkindir. Hal böyleyken Yalman Paşa'nın yaptığı, iyi niyetle ileriye yönelik bir projeksiyon için yardımcı olmaktı". [5]

Bila'nın ve benzerlerinin bu tarz yorumları sanki bir şeyin habercisi gibi. Yalman Paşa'nın konuşmasını bütünüyle analiz ettiğimizde konu hakkında ne kadar eksik bilgiye sahibi olduğu ortaya çıkar.

Ancak burada konuşmasının bütünü değil, konunun özünü oluşturduğu ve genel bilgisi açısından önemli olduğu için sadece şu ifadelerini değerlendireceğiz: "...**Bizler o dönemde, 'Kürt yoktur' diye eğitilmişiz. Kürtleri, Türklerin kolu olarak görüyoruz. Ortalıkta işte dağlarda gezerken, karda yürürken kart-kurt sesleri çıktığı için Kürt denilmiştir, gibi tarifler dolaşıyor**" ifadesi, her şeyden önce üslûp açısından uygun değil. Diğer yandan dünyanın her yerinde insanlar eğitime-öğretime tabiî tutulur. Ayrıca eğitim-öğretime tabi tutulan insanlar öğrendiklerini kendi bilgi ve mantığına göre değerlendirerek bir sonuca varır.

Eğitim-öğretim her şeyden önce yeni bilgiler üretmeye ve bağımsız düşünmeye yöneliktir. Bir başka deyimle eğitim–öğretim yanlış ile doğruyu birbirinden ayırabilme ve kendi fikrini oluşturabilme gayesi taşır. Eğer eğitim-öğretim sürecinde alınan bilgilere yenileri ilâve edilmez ya da yeni yorumlar getirilemezse, sadece eski kalıplar tekrar edilir.

Neticede sağlıklı olamayan bir sosyalleşme karşımıza çıkar. Kendisini geliştiremeyen insanlar ve sosyal gruplar ezbere veya taklide dayalı, tek tip düşünen insan tipleri ve sosyal grupları meydana getirir. Böyle bir sürecin sonucu,deyim yerinde ise papağanlaşmaktır.

Bu kısa açıklamanın ardından Yalman Paşa ve onun gibi düşünenlere şunu sormak gerekir:

Bir ülkede Jandarma Genel Komutanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı yapmış ya da yapacak insanların "biz öyle eğitildik" söylemin arkasına sığınma lüksü olabilir mi? Öğrenilenlerin doğruluğunu araştırmak veya görev vererek konuyu uzmanlarından öğrenmemek gibi bir hakları var mı? Bu ve benzer soruların cevabı veya cevapları Yalman Paşa gibi devletin yönetiminde söz sahibi olanların temel sorunu olması gerekmez mi?

Sosyolojik Araştırmalar

Mehmed Niyazi, şöyle diyor;

Milliyetin tayininde iki etken önemli rol oynar; bunlardan birisi psikolojik, diğeri sosyolojiktir. Bir insan kendini hangi milletten sayıyorsa, sosyolojik bakımdan ait olup olmadığına bakılmaksızın, o insanın o millete ait olduğu kabul edilir. Napolyon, kesinlikle Fransız değildir; Korsikalıdır. Büyük bir ihtimalle Arap asıllıdır. Ama kendini Fransız kabul etmiş, ömrünü Fransa'ya vermiştir... Stalin de aslen Rus değildir, fakat kendisini Rus kabul etmiş... Oğuz Han'ın torunu 'Ben Türk değilim' diyorsa, hiç kimse 'Sen Türksün' diye onu zorlayamaz. Ama genellikle psikolojik boyut, yani aidiyet şuuru sosyolojik boyuta bağlı oluyor. Hiç kimsenin de Kürtlerin milliyetini tayin etme hakkı yoktur; kendilerini hakkında kararı kendileri verir. Başkaları ancak tarihleri, sosyal yapıları hakkında ve benzeri hususlarda araştırma yapabilirler. [6]

Bu anlayış ve mantık çerçevesinde konu-

5- Fikret Bila, *Milliyet* gazetesi, 11.11.1973. -Diğer gazeteci ya da "gazeteci mantıklı akademisyenler"in, bu konudaki görüşleri için basındaki haberlere ve köşe yazılarına bakılabilir.

6- Mehmet Niyazi, *Millet ve Türk Milliyetçiliği*, Ötüken Neşriyat, 2005, s. 151–152.

ya yaklaşıldığı takdirde, önemli mesafelerin alınacağına inanmaktayım. Aksi takdirde 'ben yazdım oldu' dayatmalarıyla, alaycı yaklaşımlarla bir yere varılması mümkün değildir.

Kürtleri Türklerin bir kolu olarak yorumlamak, siyasi bir söylemden değil, tarihî ve sosyolojik kaynaklara dayandığından ötürüdür. Bu konuda yurt dışında ve içinde birçok çalışma yapılmıştır.[7] Ancak bunlar dikkate alınmadan, sadece dilden ya da siyasi söylemlerden hareketle, tarihî ve sosyolojik gerçeklerle hiç bağdaşmayan görüşler bilimsel ilân edilip özellikle gündelik basın marifetiyle kamuoyuna sunulmaktadır. Meselâ bu satırların yazarı Elazığ ve Ağrı illerinde saha çalışmaları yaparak sosyoloji doktora tezi hazırladı (1995). **İsmail Beşikçi** de 1967'de Bingöl'deki göçebe **Alikan aşireti** hakkında sosyoloji doktora tezi hazırlamıştır.[8] Dünya algısı ve Kürt kavramına yaklaşımları farklı iki sosyoloğun da aynı gelenekleri tespit etmesi, bu konuda yazanları düşündürmesi gerekmez mi?

1995'de yapılan tezde araştırma sahasından devşirilen bulgular, önceden yapılan çalışmalardan hareketle Türkiye'nin birçok yerleşim yerleri ve Asya Türklerinin gelenek- görenekleriyle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonuncunda coğrafî şartlardan ve dil özelliğinden başka farklı bir kültürel yapının olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca Edirne'den Tuva'ya kadar yapılan alan çalışmalarında derlenen on binden fazla halı-kilim, mezar taşı ve etnografik eserdeki damgaların benzer değil aynı olmasının konu üzerinde düşünenlere önemli kaynaklık edeceği düşüncesindeyim.*

Makalenin Yazarı ve Kürt-Türk Bağlamında Kimliği

Ben "**Torun**" aşiretinin bir mensubuyum. "**Torun-Torin-Torini**" **Kırmancca**'da da "köklü, soylu aşiret" anlamına gelir ve Torun olanlar, diğer aşiretler içinde ve çevrede çok itibarlı bir yere sahiptir. Bu durumun halen devam ettiğini Siverek, Şanlıurfa, Ağrı, Van, Erciş, Adıyaman ve Diyarbakır'da yaptığımız saha çalışmalarında da tespit etmiştik.

Ziya Gökalp 1920'de yaptığı saha çalışmasında Siverek ilçesindeki **Karakeçili** aşiretinin ağalarına "Torunlu"[9] der. Siverek ve köyleri ile Şanlıurfa merkezinde hâlâ bir insanın önemli bir sosyal statü kazanması karşısında gururlu bir tavır takınmasına *"torunlaşma", "o torunlaşmış", "o torun olmuş"* deyimi kullanılmaktadır.

Aynı konuda Doğu kökenli olan ve Kırmançca bilen **Aras** da yazdığı bir makalede:

> "Diyarbakır ve Urfa dolaylarında yakın çevre köylerinden şehre elden yoğurt yumurta yağ getirenler barajilerce (şehirli) 'Kirmanç' olarak adlandırılmaktadır. Yine Doğu Beyazıt'ta kasabalılar tüm köylülere (ağalar da dâhil) 'Kirmanç' demektedirler... Aynı şekilde Doğu'daki 'Torun' ve 'Mirek'ler (şecereli veya asil ağalar) tüm halka 'Kirmanç' demektedirler... Yörede **'Kirmanço'** ise, daha aşağılayıcı anlamında kullanılır".[10]

7- Rasonyi, L., *Tarihte Türklük*, Ankara, 1996.
-Ziya Gökalp, *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*, 1992.
-Mehmet Eröz, *Doğu Anadolu'nun Türklüğü*, İstanbul, 1982.
-Fritz, *Kürtlerin Tarihi* (Çev. S. Şanlıer), Hasat Yayınları, İstanbul, 1992.
-Şerefhan, *Şerefname (Kürt Tarihi)*, (Çev. M.E. Bozarslan), Hasat Yayınları, İstanbul, 1990. (Söz konusu eser Bitlis Beylerinden Şeref Han tarafından Farsça olarak kaleme alınmış ve 1597 de tamamlanmıştır.)
-Ahmet Özer, *Doğu Anadolu'da Aşiret Düzeni*, Boyut Yayınları, İstanbul, 1990.

8- Mustafa Aksoy, *Doğu Anadolu Kültürü Üzerine Bir İnceleme*, Yeni İnsan Yayınları, İstanbul, 2007.
-İsmail Beşikçi, *a. g. e.*

* Bakınız: www.mustafaaksoy.com

9- Ziya Gökalp, *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*, 1992.

10- Ahmet Aras, "Doğu'da Feodalite Var mı?", *Ant Dergisi*, 138. Sayı, 1968.

Bugün birçok bölgemizde "Torun" aşiretine rastlanır. Meselâ, bilgilerimize göre Ağrı, Kars, Van, Erzurum, Tunceli, Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep, Kahramanmaraş, Sivas, Adana, Tokat, Kayseri ve Konya'da "Torunlar" yaşamaktadır. Torunların bazılarının anadili **"Zazaca", "Kırmançca"** ve **Türkçe'**dir. Dinî inanış açısından ise bir kısmı Sünnî, bir kısmı da Alevidir.

Bu kısa izahtan sonra şimdi "etnik modacılar" ya da "etnik ayrımcılar"a soruyorum: Ben ve benim gibiler hangi milletten, ya da bazılarının çok kullandığı tabirle hangi etnik* grupdandır?

Kangal Köpeği, Kurt, Zazalar ve Kürtler

Kangal köpeği ve Türk mitolojisindeki kurt hakkında yaptığı yorumla bazı çevrelerde hayli ilgi ve sempati toplayan Türköne, şöyle diyor:

> Kangal meselesi bir ironiydi. Ama yazının temel tezi şuydu: Kurt sembolü etrafında kaç kişi toplayabilirsiniz? Kurt sembolü Türklere ait bir sembol değil. Kurdu, Kurtuluş Savaşı döneminde Yakup Kadri Karaosmanoğlu icat etmiş. Osmanlı'da yok, Selçuklularda yok, Akkoyunlular'da, Karakoyunlular'da yok. Adı üstünde koyun, nasıl olsun. Anadolu'da Oğuz boyları, Karakeçililer. Hep keçi, hiç kurt yok. Ben bir çarpıklığı göstermek ve iman edilen şeylerin saçma olduğunu gündeme getirmek için yazmıştım.[11]

Oysa Türklerin kurttan türediği hakkındaki mitoloji herkesin malûmudur. Ayrıca günümüzdeki Asya Türklerinde kurda çok büyük değer verilir. Kurt figürünü onların folklorunun her alanında görebilirsiniz. Meselâ Tuva Türklerinde hasta olan insanlar ölmüş kurdun başıyla tedavi edilir. Kayseri'nin Yahyalı ilçesinde de kurdun derisinden yapılan bir halka ile kötü ruhların hastalardan çıkarılması, uzaklaştırılması ve iyileştirilmesi sağlanır. Zile ilçesindeki Alevi **"Kurtoğlu Ocağı"**na mensup insanlarda, çocuğu olmayan bir kadının pınardan su alırken bir kurdun getirdiği etten yiyerek hamile kalması sonucu meydana geldikleri inancı vardır. Yani, efsaneye bakılırsa "Kurtoğlu Ocağı" mensuplarının babası bir kurttur. Bu konuda geniş bilgiyi sosyal antropolog Yaşar Kalafat'ın ilk cildi yayınlanan eserinde görmek mümkündür. [12]

Türköne, bir başka yazısında da şunu savunuyor:

> Bugün Kürtlerin ***'müstakil hüviyetli bir ırk'*** olup olmadığını kimse tartışmıyor. Kürt kelimesinin yöre halkının dağda yürürken çıkarttığı 'kart-kurt' sesinden türediği iddiasını, bir zamanlar bu iddiaya sarılmış olanlar bile, en son eski Kara Kuvvetleri Komutanı Aytaç Yalman'ın vurguladığı gibi ironi konusu yapıyor. [13]

Bir defa milleti ırk olarak tanımlamak hiç bir ilmî gerçeklikle açıklanamaz. Yukarıda etnik grup kavramı hakkında yapılan yorumların burada onaylandığını görüyoruz. Bu zihniyetin, yani Kürtleri ayrı bir ırk olarak görenlerin aynı zamanda da *ırk*'a göre daha az tepki uyandıran *etnik* kavramını kullandıkları biliniyor. Ancak o insanların öncelikle yukarıda yazdıklarımı düşünerek soyları benim durumumda olanlara bir *ırk bulması* gerekmez mi? Şayet onlar, benim gibilere bir ırk bulabilirlerse, Kürtlerin de ayrı bir ırk

* Etnik kavramının hangi anlamda kullanıldığı belirtilmeden rast gele kullanılmaktadır. Çünkü etnik kavramının sosyal bilimlerle ilgili sözlüklerde ortak bir tanımı yoktur. Dolayısıyla bu kavramı kullananın öncelikle hangi anlamda kullandığını ifade etmesi gerekir. Mesela "etnik" kelimesiyle ırkı mı, milleti mi, hâkim sosyal grubu mu veya hâkim sosyal grup içindeki alt grubu mu ifade ettiğini belirtmesi gerekir.

11- Mümtaz'er Türköne, "Özel Mülakat", http://www.turktime.com (22 Kasım 2007).

12- Yaşar Kalafat, Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları- Türk Halk İrfanında Kurt -1-, Ankara, 2007.

13- Mümtaz'er Türköne, "Bizim Kürtler", *Zaman* gazetesi, (13.11.2007).

olup olmadığı tartışmasına geçebilirler.

Kürtlerin ayrı bir ırk olduğu konusunda Kürt milliyetçileri arasında da yoğunlaşmış bir uzlaşma olmadığını, konu hakkında okuyanlar bilirler. Meselâ Kürt milliyetçileri atalarını Medlere, Ermenilere, Asurîlere, Babîllere, Sümerlere ve Farslara bağlarlar. Aynı insanlar Kürtlerin coğrafî, tarihî vatanları olarak Fırat ve Dicle arasını, Urumiye bölgesini, Hazar civarı ile Horasan bölgesini gösterirler. Hatta bir kaynakta Doğu Anadolu, Batı Ermenistan olarak ifade edilir.[14] **Dolayısıyla Kürtçülerin bir ırk bulmadan önce bir milliyet** -çünkü milliyet ve coğrafya bulmak ırk bulmaktan her zaman daha kolaydır- **ve coğrafya bulmaları gerekmektedir.**

Ayrıca siyasi ve ideolojik endişelerden uzak, **Zazaca** ve **Dersimce** (Dımilice) konuşan hiçbir insan Kürtlüğü kabul etmez. Özellikle Tunceli'de 50 yaş üzerindeki insanlar Kürtlüğü kabul etmedikleri gibi nerdeyse tamamı Horasan'dan geldiklerini ve Türk olduklarını ifade ederler. 1990'dan beri yaptığım saha çalışmalarında özellikle Elazığ'da Zazaca konuşan arkadaşlarımın, Kırmançca konuşan arkadaşlarımı şaka da olsa küçümsediklerine çok defa şahit oldum. Zazaca konuşanlara göre Kürt kavramı Kırmançca konuşanların karşılığıdır. Bu konuda Kürtçülerin bazı sözlüklerinde de aynı ifadeleri görebilirsiniz.

H. Küçük, "Kirmanc-Zazaların Etnik Kimliği Üzerine Tartışma" adlı makalesinde bu konuda şu çarpıcı görüşleri ileri sürmektedir:

> Bizim halkımız ister kendini Kirmanc, ister Zaza, ister Dimli, ya da Alevi olarak adlandırsın, her zaman kendisiyle Kürtler arasına bir ayrım koymuş, kendisini ve dilini başka, Kürtleri ve dilini de başka bir biçimde adlandırmış, kendisini Kürtlerin bir parçası olarak görmemiştir. Kürt Milliyetçiliğinin etkisi altında kalmış bazı aydınların, 'Biz Kürdüz' demesi bu gerçeği değiştirmez. Halkımızın kafası açık ve net iken aydınlar, halkı dinlememiş, kimliğimize gölge düşürmüşlerdir. [15]

Bizde Doğu Anadolu'da yaptığımız saha araştırmalarında Zaza olanların Kürtlüğü kabul etmediğini, hatta Kürtleri küçümsediklerini tespit etmiştik. Bizim bu tespitimiz çok önemli bir bulgu olmayıp normal bir saha araştırması yapan herkesin tespit edeceği bir bulgudur. Ancak Türkiye'de gazeteci ve akademisyenlerin çoğu, insanlara kabul edip etmedikleri sorulmadan 'ezberlenmiş' bir kimlik atfetmeye meraklıdır. Bu nedenle, adeta Türk akademisyenleri ve gazetecilerinin önemli bir kısmı sosyal bütünleşme ve uyum kavramından çok, âdetâ sosyal ayrışma ve sosyal çözülme konusunda uzmanlaşmışlardır.

Türkiye'deki bazı akademisyen ve araştırmacıların aksine batılı araştırmacıların çoğunlukla daha sağlıklı yorumlar yaptığını görebiliyoruz. Meselâ, "Kürt" kavramı ve ırk konusunda "Kürt milliyetçiliği" ile ilgili yayınlarıyla tanınan bir yayınevinin yayınladığı **McDowall**'ın eseri bizi doğrulayan iyi bir örnektir. Ona göre, "MS 7. yüzyıldaki Arap yayılması döneminde 'Kürt' sözcüğü, göçebeleri ifade etmek için kullanılıyordu. Bu nedenle, etnik olmaktan çok sosyo-ekonomik

14- Welate Tori, *Birlikte Olduğumuz Halklar*, Koral yayınları, İstanbul, 1991.
-Welate Tori ve Nergıza Tori, *Kürt Kökeni ve Büyük Boyları*, Koral Yayınları, İstanbul, 1991.
-Ekrem Cemil Paşa, *Kürdistan Kısa Tarihi*, Doz Yayınları, İstanbul, 1998.
-Egon Von Eicksted, (Çev. H. Işık), Fırat yayınları, İstanbul, 1993.
-M. E. Zeki, *Kürtistan Tarihi*, Beybun Yayınları, İstanbul, 1992.
-Faik Bulut, *Horasan Kimin Yurdu*, Berfin yayınları, İstanbul, 1998.
-M. S. Lazarev ve Ş. X. Mıhoyan, *Kürdistan Tarihi* (İ. Kale), Avesta yayınları, 2001.
-M Kalman, *Batı-Ermenistan (Kürt İlişkileri) ve Jenosid*, Zel Yayıncılık, İstanbul, 1994.
-Bazil Nikitin., *a. g. e.*

15- H. Küçük, http://www.alevileriz.biz/showthread.php?t=1499 (7.12.2007).

bir anlam taşıyordu". [16]

Yine **McDowall**'a göre: Bazı Arap, Ermeni, Asurî ve Pers (ve daha sonra Türkmen) aşiretlerinin kültür ve dil olarak Kürtleşmiş olduklarına kuşku yoktur. Böylece Kürt etnik kimliği tek bir ırksal kökene işaret etmemektedir. [17]

Sonuç olarak, yukarıda verilen kısa bilgiler dahi "Kürt" kavramı konusunda, Türkiye'de yapılan tartışmaların ne kadar sathî olduğunu gösteren önemli ipuçları taşımaktadır.

Kürtler Hakkındaki Teoriler

Asıl tartışma konusu olan "**kart-kurt**" yani Kürtlerin kökeni hakkındaki teorilere gelirsek, Kürtler hakkındaki "kart-kurt teorisi" Macar bilim adamı **Nemeth**'e aittir. Bilimsel araştırmalara kavramsal modelleri kullanarak belli ölçüde ışık tutmaya yarayan genellemelere teori denir. Teoriler araştırmalar sonucunda ya kabul edilir ya da reddedilir. Kart-kurt teorisi de Macar asıllı Türkolog **Nemeth**'in imzasını taşıyor. Bilindiği gibi bugünkü Macaristan'ı kuran Türk boyları arasında Kürt adıyla bilinen boylar olduğu gibi, Tuna boylarında Kürt isimli köyler de vardır. [18]

Yurt Kuran Macarlar'ın Tarihi adlı eserinde **Nemeth,** Macarları oluşturan boyları sayarken Kürtler hakkında şu yorumları yapar:

> Dördüncü boyun ikinci kısmının adı Koytry, yani Kürt(Kürtü)dür... Kürt adı konusunda en eski Macarca veriler Kutru, Kurt şeklindedir. Bunu daha sonra Kirt, Kutru, Kyürth şeklinde de görüyoruz... Bacs, Borbod, Heves, Jasz-Nagy-Kunszolnok, Komaran, Nograd, Nyitra, Pozsony, Temes (veya Torontal) illerinde Kürt yer adları mevcuttur... Kürt adının Türkçe'deki* genel anlamını da tanıyoruz. Tarançı lehçesinde 'yeni yağmış kar' anlamındadır. Şorca'da 'çığ', Kazan Türkçesi'nde 'kar yığını' anlamında ortaya çıkıyor. (-k) ekiyle Kırgız vs. de ise 'Körtük', yani 'yeni yağmış kar, derin kar, kar yığını' anlamına gelmektedir. Karakteristik bir hususiyet ki aynı anlama gelen bir kelime Macar boy adı olarak rol oynamaktadır... Kürt boy adının Moğolistan'da ve Kafkasya Türklüğü'nde birbirinden bağımsız bir şekilde ortaya çıkması pek muhtemel bir şey değildir. [19]

Bazılarınca alay konusu yapılan "**kart-kurt**" görüşünün aslı budur.

Dolayısıyla kendi çalışma alanında dünyaca meşhur olan bir Türkolog tarafından dile getirilen bu görüşlerin tartışılması bilimsel bir mantığı gerektirir. Yani yukarıdaki görüşü aşağılayıcı bir alay konusu yapanların, farklı anlayıştaki Türkologların görüşlerinden hareketle dile getirilen anlayışın niçin tutarsız olduğunu ispat etmesi gerekir. Fakat, kıt bilgi ile bol teori kurmaya hevesli bir zümre "kart-kurt" adıyla bir teori olmadığı halde önce, var olduğunu savunuyorlar, sonra da savundukları bu teoriden bir ironi üreterek eleştirilerine payanda yapıyorlar.

"**Kart-kurt teorisi**" oluşturup ta sonradan ona ironik yaklaşanları bundan sonra yazacaklarım çok kızdıracaktır. İlk aktaracağım, "**Kürt ırkı**" meydana getirmek isteyenlerin ve onların ağzıyla konuşup yazanların sıkça başvurduğu, hatta zaman zaman başucu kitabı muamelesi yaptıkları kitaplardan Şehname'deki mitolojik bilgiler:

> O parlak günler kara günler oldu. Herkes Cemşid'e itaatten vazgeçti... Her taraftan bir padişah, her yerden ileri gelen bir adam çıktı ve asker toplayıp savaşa hazırlanarak, Cemşid'e karşı düşmanlık gösterdi. Askerler birer birer İran'dan çıktılar ve Arapların memleketine doğru yol almağa

16- David McDowall, *Kürtler*, Avesta Yayınları, 2000, s. 29.

17- David McDowall, *a. g. e.*, s. 29.

18- Abdulhalûk M. Çay, *a. g. e.*, s. 265-267.
-Rasonyi, L., *a. g. e.*

* Buradaki Türkçe, Türkiye Türkçesi olmayıp, genel Türkçe'dir

19- Abdulhalûk M. Çay, *a. g. e.*, s. 265-267.

başladılar. Orada, ejderha yapılı büyük bir padişah olduğunu haber almışlardı. Kendilerine bir padişah arayan bütün İran süvarileri hep birden Dahhak'a gittiler. Onu padişahlıkla övdüler ve İran'a padişah olarak kabul ettiler. Bunun üzerine bu ejderha yapılı padişah rüzgâr suretiyle geldi. İran'da saltanat tacını başına koydu... Dahhak, saltanat tahtına oturduktan sonra, bin yıl padişahlık etti. Bütün dünya onun idaresi atına girdi... Her gece, ister halktan veya isterse yiğitler soyundan olsun, iki delikanlıyı aşçı, padişahın sarayına götürür ve bunlarla onun derdine derman bulmak isterdi. Bunları öldürür, beyinlerini çıkarır, yılanlara yiyecek yapardı. (Padişahın soyundan-memleketinden olan iki insan en azından iki insandan birini kurtarmak amacıyla saraya aşçı olarak girerler ve bunlar) bir koyunun beynini çıkarıp, öldürdükleri gencin beyni ile karıştırdılar. Ötekinin canını bağışlayarak ona, 'Git, bir yerde gizlen, canını kurtar! Mamur şehirlerde yaşama. Bundan sonra senin yaşayacağın yer, dağlar ve ovalardır.' dediler. Onun kafası yerine değersiz koyun kafasından yılanlara yiyecek yaptılar. Bu suretle, her ay otuz genç canlarını kurtarıyorlardı. Zamanla kimin nesi oldukları belirsiz olan bu gençlerin sayısı iki yüzü buldu Aşçı her gün birkaç keçi ve koyun ovaya salar, bunlara gönderirdi. İşte bugünkü Kürt kavminin aslı bunlardan türemiştir* ki, bunlar mamur şehir nedir bilmezler. Bunların evleri, çöllerde kurulmuş çadırlardan ibarettir. Kalplerinde hiç Tanrı korkusu yoktur. [20]

Kürtlerle nevruz kavramı arasında bağ kuranların farkında olmadıkları ya da olmak istemedikleri bir başka bilgi de nevruz olayının Bağdat ile Kudüs arasında geçtiği ve Kudüs civarında **Dahhak**'ın yakalanarak bir dağda taş üzerinde bağlanarak bırakıldığıdır.[21] Demirci **Kava (Gave)**'nin Dahhak'a karşı halkı ayaklandırmak için konuşma yaptığı esnada mızrağının üzerine geçirdiği önlüğündeki renkler de "**mor, kırmızı, sarı**"dır. Efsanesi çok büyütülen Demirci Kava (Gave)'nin *Şehname* adlı eserde bir tek fonksiyonu olup o da halkı Dahhak'a karşı **Feridun** etrafında birlik olmaya davet etmesidir. Zaten eserde bundan sonra Kava (Gave) hakkında bir tek cümle dahi geçmez.[22]

Şehname'den aktarılan yukarıdaki mitolojik bilgi, *Şerefname*'de de aynen ifade edilerek[23] ilaveten şu görüşlere de yer verilir:

a) "Kürtlerin bu adla adlandırılmalarının tek nedeni, aşırı cesaretleri ve savaşçılıklarıdır. O kadar ki, kavga alanlarında, savaş meydanlarında ve diğer çetin durumlarda tehevvür ve pervasızlıkla nitelendirilmişlerdir".[24]

b) "Bazı düşünürler de 'Kürtler, Allah'ın üzerlerinden perdeyi kaldırdığı bir cin topluluğudur.' demişlerdir".[25]

c)"Bazı tarihçiler de, cinlerin, Havva'nın kızlarıyla evlendiklerini, onlardan da Kürtlerin doğduğunu öne sürmüşlerdir".[26]

d) "Türkistan'ın en büyük hükümdarlarından biri olan Oğuz Han, Medine-i Münevvere'de -onun sâkinine en üstün selam olsun- bulunan, peygamberlerin övüncü ve yaradılmışların Efendisine bir heyet gönderdi. Bu heyetin başında da, Kürt büyüklerinden ve ileri gelenlerinden Buğduz adlı bir kişi vardı; kendisi çirkin görünüşlü, kaba, katı kalpli, ele avuca sığmaz bir kişiydi. Çirkin görünüşlü, iri yapılı bu elçi, Peygamber'in –salât ve selam onun üzerine olsun- gözüne görününce Peygamber'in canı sıkıldı ve ondan şiddetle nefret etti. Elçiye, kabilesi ve mensup olduğu soy sorulunca, Kürt topluluğundan olduğu cevabını verdi. İşte o za-*

* *Şehname*'de "Kürtler" hakkında bundan başka bir bilgi olmadığı gibi "Kürt" kelimesi de geçmez.

20- Firdevsi, *Şehname*, (Çev. M. Lugal), C. I, İstanbul, 1992, s. 101-102, 104-108.

21- Firdevsi, *Şehname*, *a. g. e.*, s. 154-155.

22- Firdevsi, *Şehname*, *a. g. e.*, s. 125-131.

23- Şerefhan, *a .g. e.*, s. 17-19.

24- Şerefhan, *a. g. e.*, s., 19.

25- Şerefhan, *a. g. e.*, s., 19.

26- Şerefhan, *a. g. e.*, s. 19.

* Hazreti Muhammed'i kastediyor (Eserini çeviren, M. E. Bozarslan'ın notu).

man Peygamber –salat ve selam onun üzerine olsun- Kürtler'e beddua ederek şöyle dedi: Yüce Allah bu topluluğu, kendi arasında ittifaka ve birleşmeye muvaffak etmesin; yoksa birleştikleri takdirde onların eliyle dünya yok olur."[27]

Bozarslan, Şerefname'deki diğer mitolojik giler için yorumda bulunmaz ve dip notta klama yapmazken, bu son mitolojik bilgi **"bu hikâye tamamen uydurmadır, söytiden ibarettir"**[28] ifadesiyle dipnot düşer.

Bozarslan'ın bu tavrı karşısında şu soruhaklılık kazanıyor: Bozarslan diğer mitok bilgileri neye göre kabul ediyor? Bunu e göre kabul etmiyor? Bozarslan'ın son olojik bilgiye tepkisi ilmî değil, siyasi bir gıdandır. Çünkü yukarıda da görüldüğü , diğer mitolojik bilgilerin, son bilgiden a az masum olmadığı ortadadır.

Kürtlerin kökeni hakkındaki bir başka ne de *Saltuk-name*'dedir. Çay, bu efsaneyi *uk-name*'nin Topkapı nüshasından oldugibi eserine almış olup, ayıca şöyle özet- "Hz. Süleyman'ın odalıkları ile Şeytan'ın nasebetine dayalı bir türeyiş efsanesidir. efsane ile Kürt adı verilen unsurların nşeyi Arap aslına çıkarılmaktadır".[29]

Sonuç olarak Macar asıllı bir Türkolog'un rt-kurt" yorumu Macaristan'daki Kürtler Asya Türk kültürü arasındaki ilişkiyi araktan kaynaklanmış olup, bu alanda son de söylenmiş değildir. Sadece bir bakış ının ifadesidir. Bu anlayış yıllardan beri ı çevrelerin (Son olarak onlara Yalman a da katıldı) âdeta alaycı anlayışlarının nağını oluşturmuştur. Ancak, ne hikse kimse işin aslını arama peşine düşmiştir. Bu anlayışın kaynağı, araştırma

Şerefhan, *a. g. e.*, s. 24-25.

yapmanın zahmetinden kaçara
nın hatalarından ya da kendile
olmayan anlayışlarından hareke
de etme alışkanlığıdır. Oysa bili
ve yorum araştırmayı asıl ve ön
görür.

Kürtçüler, onlara zemin h
ya da aynı mantıkla hareket ede
kendilerinden başka kimseyi ay
lâyık görmeyenler, yukarıda to
ğimiz, özellikle Kürtçülerin tem
rı olan, *Şehname* ile *Şerefname* adl
Kürt efsaneleri hakkında acaba
ler, doğrusu, meraka değer.

Kürt mitolojisi ile ilgili bu a
Doğan Güreş Paşa'nın Fikret Bi
cevapların yorumuna geçebiliriz

Kürtçülüğün Tarihî Dış K

Güreş Paşa'nın açıklamaları
çok önemli olmakla beraber, bas
lesef fark etmemiş ya da hoşların
kendi fikirlerini teyit etmediği
mezlikten gelmişlerdir. (Çünkü
ile Güreş Paşa'nın görüşleri aynı
kaleminden Milliyet gazetesind
tı.) Bakınız Güreş Paşa ne söylem

> Türkiye için bölünme riski
> kü geçmişten gelen bir hedef v
> kadar Abdullah Öcalan 1993'
> 'Bizim Türkiye'nin bölünmesi
> yok.' dediyse de o konjonktürel
> kıştığı için sarf ettiği sözlerdir
> dıktan sonra da böyle konuşma
> dü, ama bence hedefleri değiş
> Barzani ve Talabani de aynı hed
> deler. Bunu ABD de istiyor. İşte
> haritalar (Türkiye'yi bölünmüş
> haritalar) var.
>
> "Cheney de istedi bunu. Kir
> ABD Başkan Yardımcısı. 'Batıda
> doğuya gidinceye kadar tek
> Kürtlerdir.' dediler. Bunu söyley
> ka. Buna dikkat etmek lazım. A

sun, benim korkum o: 'Bunlar başımıza bela, verelim gitsin.' diyecek ve bakacaksınız Hakkâri gitmiş, Barzani'nin olmuş.

"Alın sizin olsun dendiği anda ne olacak biliyor musun? İstanbul'daki bütün Kürtleri Türkler kovar. Uluslararası açıdan baktığımızda; acaba Büyük Kürdistan'a gidiliyor mu? Evet, gidiliyor. Emareleri belli. ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney bunu söylüyor.

"Amerikalıların askerî mecmuasında bu çıkıyor. Yunanistan sevincinden ne yapacağını bilemiyor. Cheney, 'Orada Haşimî Krallığı kurulsun.' demiş, 'Türk devletinin yanı sıra, Suriye ve İran'dan da alsın.' demiş. Bunlar resmî belgeli. Sonra, 'Güney Lübnan'da bir Hıristiyan devleti olsun, kuzeyde Müslüman devlet olsun', demiş. 'Libya diye bir devlet kalksın, Mısır'a bağlansın' demiş. Bütün bunlar önemli işaretlerdir.[30]

Güreş Paşa yukarıdaki ifadesiyle her şeyi açıkça ortaya koymuştur. O nedenle Genelkurmay Başkanlığı yapmış bir insandan daha fazlasını istemek çok safdillik olur. Merak içinde olduğum konu, o ifadeleri malum kalemlerin anlamaması değildir. Ancak Güreş Paşa'nın Genelkurmay Başkanı olduğu zamanda II. Ordu Komutanı olan, sonra da Jandarma Genel Komutanlığı yapan Aytaç Yalman'ın anlamamasıdır. Çünkü Güreş Paşa'nın yukarıda ifade ettiği bilgileri Yalman Paşa ve diğer mesai arkadaşlarıyla, hatta bazı basın mensuplarıyla paylaşmamasını mümkün göremiyorum.

Güreş Paşa'nın ifadelerinden anlaşılacağı gibi, PKK ya da başka tabirle sık sık dillendirilen "Kürt sorunu"nda, sadece ülkenin içinden kaynaklanan nedenler değil, dış ülkelerin faaliyetleri de son derece önemlidir. Çünkü son zamanlarda bazı **basın mensupları PKK'nın ya da "Kürt sorunu"nun uluslararası bir sorun haline gelmeye başladığını yazmaya başladı.** Oysa Güreş Paşa yukarıdaki ifadeleriyle bunu bir ay önce belirtmişti. O günlerde basın adeta "**Emekli generaller özür diledi**" manşetleri atarken, Güreş Paşa'nın sözlerine malûm çevrelerden kimse dikkat çekmedi.

Kaldı ki "Kürt sorunu" ne zaman uluslararası tartışma haline getirilmedi ki? Buyurun İngiliz arşiv vesikalarını birlikte okuyalım:

> Kürtlerin ve Ermenilerin durumu beni hiç ilgilendirmez. Kürt sorununa verdiğimiz önem Mezopotamya bakımındandır. Diğer taraftan Wilson beni korkutuyor, ajanları devamlı hatalar yapıyor. Noel'e gelince, fanatiğin biri. Ermenistan'ın ve Kürdistan'ın sınırları kesin olamadığı konusunda sizinle aynı fikirdeyim... (**Mr. Hohler'den Mr. C. Kerr'e**, 27 Ağustos 1919).[31]

Yıllar önce dile getirilen bu fikirlerle Irak'ın ABD ve İngiltere'nin işbirliği ile işgal edilerek Kuzey Irak'taki olanları aklı başında olanların düşünmesi gerekmez mi?

> Kürtlere her ne kadar inanmazsak da onları kullanmamız çıkarımız gereğidir. Doğu illerine gelince; Türklerle harp etmeden o bölgeleri Ermenistan ve Kürdistan diye bölemeyiz. Çok korkarım ki geçen haziranda aldığımız kararları Türklere kabul ettiremeyeceğiz, keşke aksini düşünebilseydim... (**Mr. Kidson'dan Sir E. Crow'a**, 28 Kasım 1919).[32]

Acaba 1919'da haziran ayında alınan karar neydi? Kurtuluş Savaşı ortamında kabul ettirilemeyen o karar, şimdi kabul ettirilmeye çalışılıyor ya da ettiriliyor olmasın? Görülenlere bakılırsa bayağı mesafe aldıklarını söylemek çok büyük bir iddia olmamalıdır.

> ...Mr. Hohler Kürtler meselesi hakkında Kürt başkanı olan Şeyh Sait Abdulkadir Paşa'yla görüştü. Kürtler ümitlerini İngiliz hükümetine bağlamış durumdalar. Bu ara Mustafa Kemal gittikçe tehlikeli olmaya başlıyor. Kuvvetler Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı kullanmak için her parayı

30- Doğan Güreş, *Milliyet* gazetesi (F. Bila'ya verdiği mülakat, 4.11.2007).

31- Erol Ulubelen, *İngiliz Belgelerinde Türkiye*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2005, s. 188.

32- Erol Ulubelen, *a. g. e.*, s. 197.

ödemeye hazırdır... (**Amiral Sir F. De Robeck'ten Lord Curzon'a**, 9 Aralık 1919).[33]

Günümüzde bazı Kürtçülerin Atatürk'ün bazı söylemlerini işlerine geldiği gibi yorumlayarak ona sığınmaya çalışmalarının gerçekçi olmadığını göstermesi açısından bu ifadeler yeterli olsa gerektir.

Ayrıca Lord Curzon'un 1922'de İngiltere Dışişleri Bakanlığına getirildiğini ve 1922–1923 Lozan görüşmelerinde İngiliz heyetine başkanlık ettiğini bilmek gerekir. Bu nedenle bazılarının ifadesiyle "Kürtçülük sorunu"nun "**ekonomik, kültürel ve siyasî" olmadığı, Batının Türklerle hesaplaşması ve tarihî mirası olduğu ortadadır.**

> ...Kürt kabileleri İngiliz ve Fransız hâkimiyetine konacak, Kürdistan'da hiçbir şekilde Türk bırakılmayacak. Bir tek Kürk devleti mi yoksa birçok küçük Kürt devletleri mi kurulacağı düşünülecek. Ermenilere Amerikalılar kanalıyla silah sağlanacak... (**Türk Meselesi Hakkında İkinci Toplantı,** 22 Aralık 1919).[34]

> Anadolu ve Küçük Asya: Türkler Anadolu'da bir uçta Trabzon ve diğer uçta Adana'ya kadar olan bölgede kalabilirler. Erzurum yeni kurulacak Ermeni devletinin başşehri olacaktır. Türklerin idaresi İngiliz, Fransız ve İtalyanların elinde olacaktır. (**Mr. Vansittart'tan Lord Curzon'a**, 11 Ocak 1920).[35]

Erzurum'un başkent olma idealini **M. Kalman** da ifade ederek Doğu Anadolu için *"Batı –Ermenistan toprakları Doğu Anadolu Bölgesi olarak adlandırılmıştır"*[36] der. Buradan da anlaşılacağı üzere **Kürtçülerin çizdiği sözde haritanın Türkiye'yi ilgilendiren kısmı kendilerine verilse dahi sorunun bitmeyeceği ortadır.** Ancak onu görebilmek için insanların mantıklı ve sağlıklı düşünebilmesi gerekir.

> ...Amerikan Cumhurbaşkanı'nın karar vereceği sınırlar içinde hür bir Ermenistan kurulacaktır. Boğazlara gelince, Türklerin uygar dünyaya bir daha ihanet etmemesi için sıkı tedbirler alınacaktır, bu sebeple Türkiye küçük bir devlet haline gelecektir... (11 Temmuz 1920).[37]

Bu günlerde piyasaya çıkarılan Türkiye haritalarını göz önüne alarak, yukarıdaki gizli bilgiyle beraber yorumladığımızda onların tarihî kaynaklarını anlamış oluruz. Aksi takdirde o haritaları birilerinin fantezileri olarak yorumlamaya devam ederiz.

Günümüzde Türk milliyetçilerine ve Atatürk'e karşı yapılan saldırıların kaynağı hakkında da İngiliz belgelerinde çok sayıda bilgiler olup, bunlardan birini beraber okuyalım:

> Kürtlerin Türklerden ayrılmaları çok güç. Böyle olmakla beraber Majeste'nin hükümeti onları Kemalistlerle Bolşeviklere karşı kullanabilir. Anadolu'yu milliyetçilere karşı cesaretlendirmeliyiz Halkın milliyetçilerden bıkkın olduğu teorisini yaymalıyız. Ferit Paşa Anadolu'ya bir grup gönderip halkı kandıracak (**Mr. Ryan'ın Anadolu millî hareketi hakkındaki notu,** 23 Eylül 1920).[38]

Görüldüğü gibi dış güçlerle yerli işbirlikçiler her zaman var ve var olmaktadır. Önemli olan onların farkında olabilmektir.

Kürt, Zaza, Türk, Çeçen ve Sonuç

Güreş Paşa'nın şu ifadeleri de daha önce bahsettiğimiz basın tarafından dikkate alınmamıştır:

> Sorunun iç boyutuna bakarsak... Şimdi, anadillerini kullansınlar, kültürlerini yaşasınlar, folklorlarını oynasınlar tabii. Buna bir şey denmiyor zaten. Ama, üniter yapıyı bozacak, Türk milleti dışında başka bir milleti Anayasa'da kabul edecek bir durum olamaz. Türkiye Cumhuriyeti'ni, onun temel niteliklerini, ulus anlayışını, üniter yapısını kabul edeceksin. ...Söy-

33- *A. e.*, s. 198.
34- *A. e.*, s. 199.
35- *A. e.*, s. 202.
36-M. Kalman, *a. g. e.*, s., 8.
37- Erol Ulubelen, *a. g. e.*, s. 225.
38- *A. e.*, s. 257.

lediğim gibi 'al, gitsin' olmaz. Bu kabul edilemez. Anadili konuşmak, kültürü yaşamak başka şeydir, Türkiye'yi bölmek başka şeydir. Benim köyümde de Çeçence konuşurlar, müzikleri, mızıkaları vardır, ama sorduğunda, 'Sapına kadar Türküm' derler. Bu devleti, bu milleti kabul etmişlerdir, mensup olmaktan gurur duyarlar. Türkiye'nin duracağı çizgi budur.[39]

Bu ifadelerden, bazılarının aklına Kürtlerin ve Zazaların farklı bir kültürü olduğu akla gelebilir. Ancak coğrafî farklılığın dışında temelde bir ayrılığın olmadığı sosyolojik incelemeler sonucu ortadadır. Bu konuda **İsmail Beşikçi**'nin, **Mustafa Aksoy**'un yukarıda ifade edilen eserlerine bakılabilinir. Hatta bir dönem Mersin büyük şehir belediye başkan adayı (DTP'nin önceki adını taşıyan partiden) olmuş, akademisyen sosyolog **Ahmet Özer**'in Van hakkında yaptığı çalışma da hayli fikir vericidir.[40]

Doğan Paşa'nın söylediklerini dikkate alarak Kürt, Türk ve Zaza gelenek-göreneklerini karşılaştırdığımızda temelde bir farklılığı görmek mümkün değilken, bunları **Çeçenlerle** karşılaştırdığımızda belirgin farklılıklar ortaya çıkar. Meselâ, Çeçen aile yapısı **Kürt, Türk** ve **Zazalar**'a göre farklıdır. Bu durum özellikle Çeçen kadınının sosyal konumunda belirgindir.

Bir kültürün en keskin yapısını doğum, evlilik ve ölümde görürüz. Dolayısıyla Türk kültüründen ayrı bir Zaza ve Kürt kültüründen bahsedenlerin şu sorulara cevap vermesi gerekir: Zaza ve Kürt doğum ve evlilik âdetlerinin Asya Türkleriyle aynı olmasını nasıl açıklarsınız? Doğu ve Güney Doğu Anadolu'daki koçbaşlı mezar taşları neyi anlatıyor ve tarihî kaynağı nedir? Bu taşların ilk örneklerinin Altaylar ve Moğolistan'da, son örneğininin de Tunceli merkezinde 1965 tarihli olarak görülmesi bir tesadüf müdür? Kürtçülerin önemli bir kısmının iddia ettikleri gibi Kürtler Farsların bir koluysa, bu taşlar neden Farslarda yok? Eğer Zazalar ve Kürtler bu üslubu etkileşim sonucu Türklerden aldılarsa, Türklerle etkileşim içinde olan diğer halklar neden almamış? Kaldı ki Türklerin etkileşim içinde olduğu sadece Kürtler ve Zazalar değil. Bilindiği gibi Türklerin önemli bir kısmı, Ruslar, Ukraynalılar ve Çinlilerle tarihin en eski zamanından beri komşu olarak ve içi içe yaşamışlar, hatta bu hayat tarzı önemli ölçüde devam etmektedir. Yani Türkiye'deki Zaza, Kürt ve Türk kültürünün temel değerlerinin ortak olması etkileşimle açıklanamaz. Eğer öyle olsaydı aynı örnekleri Türklerle etkileşim içinde olan diğer halklarda da görmek gerekirdi. Diğer yandan Kürt, Zaza, Fars halı kilimlerindeki düğüm ve kullanılan damga farklılığı nasıl açıklanır? Tunceli, Diyarbakır, Hakkâri, Şırnak vb. illerdeki okuma-yazma, hatta Türkçe bilmeyen kadınların Türkiye'den Sibirya'ya kadar olan coğrafyadaki Türk kadınlarıyla aynı damgaları taşıyan halı-kilimleri dokumalarını nasıl açıklayabiliriz? [41]

Sonuç olarak, Güreş Paşa'nın *"Türkiye Cumhuriyeti'ni, onun temel niteliklerini, ulus anlayışını, üniter yapısını kabul edeceksin. Türk Silahlı Kuvvetleri güçlü olduğu sürece bunu kabul edecekler"* ifadesi çok yerinde olmakla beraber, eksik kalmaktadır. Çünkü askerî güç siyasi otorite ile birleşmediği müddetçe sorunların çözümü zorlaşmaktadır. Bu nedenle askerî otorite kadar, siyasi güç sahipleri ve sivil kuruluşların da irade göstermeleri gerekmektedir. Ancak Yalman Paşa'nın ifadelerini dikkate alırsak, askerî otoritenin de yıpranmaya başladığı ister istemez akla geliyor.❑

39- Doğan Güreş, *a. g. g.*
40- Ahmet Özer, *a.g. e.*
41- Bu konuda geniş bilgi için bkz. http://www.mustafaaksoy.com/default.asp?inc=cstdmg http://www.mustafaaksoy.com/default.asp?inc=ulke&id=1